

Blazna žena.

(Slika. — Spisal V. S.)

Popolne, neskáljene sreče
Pod solncem ne včaka zemlján.

S. Gregorčič.

V lepi planinski dolinici je stala čedna hiša. Bila je last trdnega kmeta, da ne rečem imovitega. Seveda na kmetih in posebno v goratih krajih ni treba tisočakov šteti, da se pridobi ta prislov. Koprivnik je bil torej trden kmet, kateremu je tekla srečno življenja nit. Žena njegova je bila dobra duša, zraven pa še pridna in delavna. Vse je moralo biti v redu pri hiši. Ni torej čudno, če je njen sinek Martin po njej podedoval to lastnost. Martin je bil pa tudi v resnici lep in priden deček, pravo veselje materi, ki si ga je mislila kdaj kot gospoda. In res so poskusili, kako bi to šlo.

Z očetom se mati pomeni, ko je bil sinek sedem let star, da bi bilo dobro sinka poslati v šolo. Oče se nekoliko časa protivi, potem se pa le udá prošnjam svoje žene. Nekako prazničen je bil tisti večer, ko so vsi trije pri večerji sedeli in začne oče sinku pripovedovati, kaj se ima ž njim zgoditi. Mati je pazila na vso moč, kako sprejme sinek očetove besede. Vzradostil se je na prvi hip, ko je čul, da bo lahko še kedaj imeniten gospod; toda bridka žalost ga je zopet prešinila, ko je pomislil, da se mora ločiti od ljube mamice in od dobrega očeta, ki tako zanj skrbita. Tudi psička in ovce ni pozabil, saj sta tudi ta dva bila njemu ljuba kot prijatelja v najbolj nežni dōbi. Solze so mu začele kapati raz lice, in včasih mu je ušel kak vzdih. Mati ga tolaži, da se mu bo dobro godilo v mestu, ker mu ne bo potreba delati, ampak samo učiti se in vaditi v potrebnih znanostih. Vrh tega pa mu obljubi, da ga prideta z očetom večkrat obiskat. Sinek se polagoma dá pogovoriti in odslej vedno misli na mesto in učenje.

Doma se je pa pričelo sedaj pripravlanje za odhod. Jeseni je bilo namreč treba odriniti v Kamnik, kjer so gospodje frančiškani poučevali v ljudskih šolah. Kako kratek je bil Martinu ta čas, kar ga je mogel prebiti še v domačem kraju.

Dan za dnevom je ginil, in bil je že predvečer odhoda tu, predno se je prav zavedal. Koliko je imel tedaj opravka! Po slovo je moral iti k vsem sosedom; tudi ovco je objel in pëska pogladil. Bil je takrat ves nov in to mu je še nekoliko poguma dalo ob bridkem slovesu.

Drugo jutro še solnce ni izšlo izza gorá, ko je oče že stal s konjem pred hišo. Sinek se ni mogel ločiti od matere, kakor bi se nikoli več ne videla. Vendar je bilo treba odriniti.

Oče je držal bič v roki, in sedaj je bilo potrebno slovo končati. Presrčno stisne mati še jedenkrat sinku roko, oče udari z bičem, in voz oddrda. Z objokanimi očmi je mati stala na pragu in z roko migala za odhajajočima.

Kako se je od tega dné hudo godilo materi! Povsodi ji je nečesa nedostajalo, vse se ji je zdelo prazno. „Poglej“, dejala je včasih očetu, „kako je sedaj pri nas vse mrtvo, kar je Martinek odšel! Bog daj, da le ne bi zbolel; kake skrbi bi imela!“ Tako je govorila Martinova mati; če je pa bila tiha, mislila je gotovo na Martina v Kamniku.

Leta so tekla. Martin se je dobro učil. Ko je bil oče zadnjič v Kamniku, pohvalil je učitelj njegovo pridnost in lepo vedenje. Kako je bilo tega poročila materino srce veselo!

Ko je dovršil ljudske šole, dali so ga v Ljubljano v latinske šole. Sedaj je bilo sicer treba več denarja izdajati, vendar se je to že še prebilo, saj je hiša trdno stala, in Koprivnik se ni tresel za vsak krajcar.

Toda kmalu se je grozna nesreča pripetila v dosehmal srečni družini. Oče je imel v gorah mnogo opravka. Po gorah so pa slaba in nevarna pota, kakor znano. Če človek dobro ne pazi, pade lahko v prepad in se ubije. Pota v planinah so bila očetu dobro znana, saj je bil sin planin, in morebiti ni bilo steze dve uri okrog, da ne bi bil že večkrat hodil po njej, zlasti ko je bil še mlajši; da bi zašel, ni bilo nobene nevarnosti.

Nekega dné je imel opravke pri drvarjih, ki so visoko v gorah drva cepili. Ker je bilo mnogo opravila, zamudil se je nekoliko, da je solnce že svoje zadnje žarke pošiljalo na zemljo, ko je začel korakati proti domu. Dež je bil prejšnji dan tla zmočil, da so bila polzka. Ko Martinov oče pride do majhnega ovinka, zdrzne mu noga, in on pade v neznansko globino. Tedaj je zašumelo v tistem gozdu, in iz prepada se je čul silen udarec, kakor bi se skala utrgala in pala na trda tla. Sova je zaukala na pol strohneli bukvi, in zopet je zavladata krog in krog nočna tišina.

Kako je s strahom mati doma pričakovala svojega moža! Lučica je jela pojemati in — vse tiho. Nikogar ni bilo, da bi potrkal na zaprte duri; nikogar, da bi materi poročal o možu; nikogar, da bi potolažil prestrašeno srce. Kolikokrat je šla k oknu, da bi zagledala priha-

jajočega moža; koliko očenašev je zmolila, da bi se oče srečno vrnil, toda — vse tiho! Začelo se je že daniti, in mati še ni zatisnila očesa.

Takoj gre k sosedom povpraševati, ali kdo kaj vé, kje je ostal oče. Toda nihče ne vé kaj trdnega. Nekateri pravijo, da je morebiti pre-

Zidarski donašalki. (Risal J. Germ.)

nočil pri kakem ovčarju v gorah, ali pri katerem drvarju. V strahu in upu je pretekel prvi dan, v obupu drugi, in še ni bilo nobenega poročila.

„DOM in SVET“ 1895, št. 19.

Brez dvojbe se je zgodila grozna nesreča. Mnogo ljudij je bilo na vse strani razposlanih, da bi iskali truplo ponesrečenega moža. Tretji dan

na večer dobé sled in pridejo do nesrečnika. Z veliko težavo prinesó truplo iz brezdna na dom. Koliko je v teh dneh nesrečna žena pretrpela, ne dá se popisati. Ko pa sedaj zagleda truplo svojega moža, pade v nezavest.

* * *

Kako tožno so peli zvonovi, ko so pokopavali očeta Martinovega! Nikomur pa se niso zdeli glasovi tako silno žalostni, kakor Martinu, ki ga je zadela tako bridka izguba. Matere ni bilo pri pogrebu, ker je zbolela zaradi prestanih skrbij in velike žalosti. Ko se je Martin vračal od pogreba, tolažili so ga sosede in znanci, pa potolažiti ga vendar nihče ni mogel; saj pravijo, da je za užaljeno srce mir in molitev najboljši lek. Najbolj pa je vendar ugajalo Martinu, kar je čul o očetu. Vse ga je hvalilo kot dobrega, poštenega in pobožnega moža.

Žalostni dnevi so se sedaj vrstili v malo dnij prej tako zadovoljni družini. Mati je polagoma okrevala, a prejšnje živahnosti in veselosti ni več ohranila. Martinu ni drugega kazalo, kakor ostati doma in šole pustiti. Silno težko je bilo to Martinu, vendar se je tolažil, da bo materi njegova prisotnost gotovo koristila in da bo slednjič, če tudi kmet, vendar lahko svojim vaščanom kaj koristil, ker se je več učil kakor oni.

Mirno življenje je bilo na Martinovem domu. Očetove smrti se z materjo nista, vsaj v pogovorih ne, nič več spominjala, razven zvečer, kadar sta molila za njegovo dušo.

Martin je rasel in dorasel v krepkega mladeniča. Nova skrb je pričela mater vznemirjati. „Kaj, ko bi našega Martina v vojake vzeli?“ vprašala se je mati včasih, kadar ga je videla korakajočega od doma in je na pragu za njim zrla. Njena slutnja se je obistinila. Na pomlad je bil Martin potrjen in nekaj mesecev pozneje je moral odriniti v Ljubljano, ker se je pričela vojska v Bosni. Kako hud udarec je bil ta dogodek za ubogo mater! Rajša bi bila dala vse, da le ne bi bilo treba sinu iti v vojsko. Pa postava je postava, nikdo se jej ne sme ustavljati. Martin je moral oditi. Če je bil materi že njegov prvi odhod težaven in tožen, koliko bolj šele odhod morebiti za vselej!

Da je bila ločitev tudi sinu bridka, kdo bi se čudil? Vsakdo je rajši doma pri ljubi materi, kakor v krvavem boju, kjer ne vé ne ure ne dneva, kdaj ga zadene smrtna krogla. Pri slovesu je obesila mati sinu okrog vratu srebrno svetinjo Matere Božje, in sin je odšel.

Bosna je zahtevala mnogo žrtev. Marsikatera slovenska rodbina je v tej vojski izgubila sina, ki je v junaškem boju slavno končal življenje. In vendar ni na njegovem grobu niti spominika niti cvetic, morebiti še celó križa ne; jedini spominik mu je kako ljubeče srce v domovju, ki se ga pogosto spominja in za njegovo dušo moli k Stvarniku.

Martin je bil med prvimi, ki so prekoračili Savo in se spoprijeli s sovražniki, krogla mu je ustavila srce. Njegov tovariš je žalostno usodo svojega prijatelja brzojavno dal naznaniti materi. Kakor pa cvetka, ki je bila poškodovana in zopet okreva, če ji prijazno pomladansko solnce svoje žarke pošilja, zvene, ko zopet rano dobi, tako se je zgodilo tudi Martinovi materi. Od hude izgube svojega moža je okrevala, ker je imela še pridnega sina v tolažbo: ko je pa čula, da je tudi ta mrtev, bila je strta. Vročinska bolezen se je lotila ubožice, in umrla bi bila, ako bi ne bila trdne narave. Zgodila se je pa še hujša nesreča. Ko je telesno zopet ozdravela, duševno ni bila več zdrava. Telesna bolezen je vplivala na dušo, da je žena zblaznela. Čudno se ji je govorica pletla; govorila je, kakor bi se ji sanjalo, in njeno oko je bilo mrklo. — In naj še konec povem: kratek je, pa žalosten.

V boleznih se je ubogi ženi vrnila misel, da njen sin ni mrtev, temveč da je zašel v gorah. Na vsak način ga je hotela poiskati. Seveda ji je na vso moč branila dekla, ki je sedaj zanjo skrbela, pa vedno ni mogla paziti nanjo. Ko je dekla nekoč šla iz doma, da bi nakupila potrebnih rečij, uide ji žena iz hiše. Večer je bil. Bleda luna je žalostno zrla z višine na uboge zemljane. Po skalnati poti pa so se čuli hitri koraki, ki so votlo odmevali iz gozda. Nobenega človeka ni bilo, da bi videl, kaj se godi v tem kraju. Odslej nihče ni več videl blazne žene, nihče ni o njej nič slišal. Samo luna bi nam mogla našo radovednost utolažiti, ker ona je nepremično zrla na ubogo ženo. „Po skalnatem robu“, tako bi luna pripovedovala, „lezla je ženica vedno dalje. Ni se bala prepada, kjer bi se bila divja koza plašno ozrla, da ne bi padla v prepad. Kar stopi na preperelo skalo: ta se utrga in ž njo vred pade ženica v globočino, iz katere nikdo živ ne pride.“ Tako bi luna pravila in kakor bi jej bilo hudo, skrila bi se za oblak, da bi je človek ne videl zalujoče.

Človek na svetu mnogo trpi,
Da si nebeški raj prisvoji.